

10. Міхно О. П. Українські видання творів Костянтина Ушинського у фондах Педагогічного музею України та Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського (1823–1871)* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., 3 берез. 2023 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2023. С. 70–73. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-585-2023-238>.

11. Міхно О. П. Беренштам, Вільям Людвігович. *Велика українська енциклопедія* : онлайн-версія. Київ, 2015–2023. Оприлюднено: 16.05.2023. URL: https://vue.gov.ua/Беренштам,_Вільям_Людвігович (дата звернення: 11.10.2023).

12. Міхно О. П. Персоналії зарубіжних освітян у сучасній українській педагогічній біографістиці. *Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави* : матеріали Всеукр. міжгалузевої наук.-практ. онлайн-конф. в межах Міжнар. вист. «Сучасні заклади освіти», 17–19 трав. 2023 р., Київ / НАН України, НАПН України, Ін-т історії України та ін. Київ, 2023. С. 104–110. URL: <https://cutt.ly/Pweh9RU7> (дата звернення: 16.10.2023).

13. Міхно О. Педагогічний календар. Квітень – травень 2023. Постаті О. М. Шулежко (1903–1994), К. М. Зіньківського (1873–1959) та ін. *Освіта і сусп-во*. 2023. Квіт. – трав. (№ 4/5). С. 24–26. URL: <https://cutt.ly/3weYUCP2> (дата звернення: 16.10.2023).

14. Міхно О. П. Зарубіжні біографічні словники педагогів як предмет джерелознавчої евристики. *Педагогічна біографіка в освітньо-науковому просторі в умовах воєнної доби: нові виклики і завдання* : зб. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. конф. з історії освіти з міжнар. участю, 16 трав. 2023 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2023. С. 31–34. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735849/> (дата звернення: 16.10.2023).

15. Міхно О. П. Структурно-змістові особливості зарубіжних біографічних словників педагогів. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2023. Вип. 2. С. 162–166. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737014/> (дата звернення: 16.10.2023).

16. Mikhno O. The Images of the Ukrainian Teachers of the Early 20th Century (after materials of obituaries in pedagogical journals). *History of Education and Children's Literature*. 2023. Vol. 18, no. 1. P. 79–94. URL: <http://digital.casalini.it/10.48219/1169> (дата звернення: 16.10.2023).

17. Mikhno O. Foreign biographical dictionaries of educators: creation concepts and content features. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2023. Вип. 17. С. 68–78. DOI: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i17.522>.

ПОСТАТЬ ВОЛОДИМИРА ДУРДУКІВСЬКОГО: ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ПИТАННЯ

*О. В. Сухомлинська, доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник
сектору сухомлиністики відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

Інтерес до імені Володимира Дурдуківського (1874–1938) – педагога, директора Першої української гімназії імені Т. Г. Шевченка (Першої зразкової трудової семирічної школи імені Т. Г. Шевченка), громадського діяча, мовознавця виник у сучасному науково-літературному та освітньому середовищі після становлення Незалежності. У радянські часи його ім'я було синонімом крайніх форм «буржуазного націоналізму» й «фашизму».

Затаврований як «ворог народу», у 1929 р. він був заарештований по справі «Спілки визволення України», відпущений, знову заарештований і страчений у 1938 р. Поховання Дурдуківського розташоване на спецділянці НКВС у Національному історико-меморіальному заповіднику «Биківнянські могили».

Нині бібліографія публікацій про життя і діяльність педагога налічує більше 40 найменувань і має відчутну тенденцію до продовження [1]. Історіографію публікацій про педагога доцільно розподілити за напрямками розглядуваних тем і проблем, дотримуючись в кожному хронологічному підході.

Окреме місце у цій історіографії посідають журнальні публікації колег Дурдуківського 1920-х років з нагоди 25-річного ювілею його педагогічної діяльності, коли його ім'я ще не фігурувало в справах НКВС [2]. До цього ж періоду належать критичні матеріали початку 1930-х років (А. Приходько, П. Тараненко, С. Чавдаров), де педагогічні погляди Володимира Федоровича тавруються як «шкідництво на педагогічному фронті».

Після 1991 р. досліджувати постать і творчість Дурдуківського першим почав український історик Віктор Даниленко [2]. Із 1997 р. й до сьогодні він продовжує цікавитися цією темою (8 публікацій у різних виданнях). І не лише він: до вивчення цієї постаті долучаються й інші історики, і серед них А. Кравченко, Ю. Хорунжий, Н. Шумило, О. Путро, В. Марочко, С. Даниленко. Історики-науковці продовжують цікавитися цією темою, розгортаючи й поглиблюючи свої розвідки, вписують його постать у контекст громадських, політичних і культурних рухів 1910–1930-х років Як, наприклад, Станіслав Даниленко, доробок якого ще не ввійшов до бібліографії праць, присвячених педагогові [4].

Окрім публікацій істориків, до висвітлення постаті Дурдуківського долучилися й статті та есеї колег і учнів педагога, які, перебуваючи в еміграції, або ж після 1991 р. залишили свої емоційні спомини (Н. Левітська, Г. Михайлова, В. Ревуцький, Н. Шульгіна-Ішук).

У педагогічному аспекті статті про В. Дурдуківського, його педагогічну та освітню діяльність писала О. Сухомлинська (5 праць з 2001 р. до 2010 р.). Особливе значення для освітян має розлога стаття про зміст і напрями діяльності школи Дурдуківського [5].

Увесь цей обсяг матеріалів про постать та ідеї педагога свідчить, що це була віддана ідеям українства, культурництва людина, яка створила й розвивала нові підходи до організації і змісту діяльності школи, а головне – саме у дітях, їхній освіті бачила сенс свого життя і діяльності.

Список використаних джерел

1. Бібліографія публікацій про життя та діяльність В. Ф. Дурдуківського. *Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського* : офіц. вебсайт. Київ, 2019. URL: <http://surl.li/megiv> (дата звернення: 15.10.2023).
2. Гермайзе О. Свято української школи. 25 років педагогічної діяльності Володимира Федоровича Дурдуківського. *Життя і революція*. 1926. № 1 ; Іваниця Г. В. В. Ф. Дурдуківський: з нагоди 25-х роковин його діяльності. *Рад. освіта*. 1926. № 3.
3. Даниленко В. Він був «душею школи». *Освіта*. 1997. 3–10 груд.

4. Даниленко С. В. Родина Дурдуківських у громадсько-культурному житті України (кінець XIX – перша третина XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 183 с. URL: <http://surl.li/megqgq> (дата звернення: 15.10.2023).

5. Сухомлинська О. В. Перша українська гімназія імені Т. Шевченка – утілення мрій української інтелігенції. *Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (XX століття)* : навч.-метод. посіб. / НАПН України, Ін-т педагогіки, Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2010. С. 158–188.

ВНЕСОК У НАЦІОНАЛЬНЕ ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ДОБОРУ ПЕРСОНАЛІЙ ДО ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА «ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XXI СТ.)»

Н. Б. Антонець, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Однією з перших принципових проблем, яка постає перед укладачами біографічних словників, є формулювання критеріїв відбору персоналій. Безумовно, ці критерії перебувають у прямій залежності від мети створення видання. Відповідно до Програми дослідження з теми «Педагогічна біографіка в інформаційному освітньо-науковому просторі України» (науковий керівник теми доктор педагогічних наук Л. Д. Березівська) для виконавців підтеми «Українська педагогічна біографіка як складник національної пам'яті (середина XIX – початок XXI ст.)» має на меті у процесі підготовки енциклопедичного біографічного словника «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.)» інтегрувати біографічне та бібліографічне знання задля створення та актуалізації колективного портрета педагогів України другої половини XIX – початку XXI ст.

Повномасштабне вторгнення у 2022 р. російських військ, що загрожує самому існуванню України як суб'єкта на політичній мапі світу, спричинило закономірну акцентуацію уваги укладачів словника на аспекті внеску персоналій у становлення та розвиток саме української національної школи як важливого складника державотворчого процесу. Цей внесок виявлявся у різних формах, зокрема, активна участь у політичних і громадських рухах, що декларували у своїх програмних документах необхідність навчання рідною мовою, обговорення проблем функціонування українських шкіл та позашкільної освіти на сторінках часописів, створення рідномовних підручників та закладів освіти, публікація відповідних наукових, популярних та художніх видань, розроблення виховних методик щодо.

Для наповнення словника обрано досить великий хронологічний проміжок (майже два століття). Він охоплює різні періоди в історії державотворення України, а політичні реалії, як відомо, завжди визначали офіційну освітню політику, що своєю чергою зумовлювало актуальність тих чи інших форм участі у творенні національної освіти (або боротьби за неї). До того ж відповідно до політичної ситуації видозмінювалася і специфіка самих форм,